

Подручје око Доситејевог лицеја

Area around Dositej's Lyceum

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Изїлед из 1928. їодине | The appearance from 1928

Просторна културно-историјска целина
од изузетног значаја

ПОДРУЧЈЕ ОКО ДОСИТЕЈЕВОГ ЛИЦЕЈА

Просторна културно-историјска целина око Доситејевог лицеја један је од најстаријих и најзначајнијих градских простора у Београду, чије је језгро формирано крајем 18. и почетком 19. века. Обухвата пет блокова у општини Стари град, између улица Краља Петра, Господар Јованове, Капетан Мишине, Симине, Кнегиње Љубице, Браће Југовића, Студентског трга и улице Змаја од Ноћаја. У овој законом заштићеној целини до данас су сачувани првобитни регулациони правци и објекти изузетне урбанистичке, архитектонске и културно-историјске вредности. За неке од њих везано је настајање и деловање најзначајнијих установа у Србији из времена Првог српског устанка – Правитељствујушћег совјета, као прве устаничке владе, и Велике школе, као прве више просветне установе. За те објекте везана су и имена изузетних личности српске историје и културе, просветитеља Доситеја Обрадовића и Вука Стефановића Караџића. Првобитне комуникације наслеђене у правцима протезања улица својим називима везане су за имена изузетно важних историјских личности из ослободилачких борби српског народа: Стојана Чупића („Змаја од Ноћаја“), Фи-

липа Вишњића, Ивана Југовића, Јеврема и Јована Обреновића, Симе Нешића и Мише Анастасијевића.

Архитектонски фонд ове целине одликује стилска и висинска разноликост, неуједначеност и контраст. Очувани су примери исламске архитектуре, оријентално-балканске, све до примера прелаза балканске ка европској архитектури, затим примери монументалних кућа у стилу неокласицизма (академизма), романтизма, међуратног модернизма и објекти савремене архитектуре. Ретке приземне и једносратне куће дочаравају некадашњи амбијент старе београдске вароши, док бројније, академски и модернистички обликоване претежно четвороспратнице указују на изузетан развој Београда између два светска рата. У мањем броју, вишеспратни објекти савремене архитектуре настали у распону од седме и осме деценије 20. до почетка 21. века, у снажном су стилском и висинском контрасту према најраније изграђеним приземним кућама. У оквиру ове просторне културно-историјске целине и њене заштићене околине одређени објекти су због свог великог значаја и појединачно утврђени за споменике културе, а груписани су у највећем броју дуж Господар Јевремове улице, која је сачувала трасу једног од важнијих путева из времена антике и средњег века.

Бајракли џамија у Господар Јевремовој 11 изграђена је у раздобљу између 1660. и 1688. године, као задужбина султана Сулејмана II. Представља једини сачувани објекат турске верске архитектуре у Београду. Назив датира од осамдесетих година 18. века, када је на џамији био истицан барјак као знак за почетак молитве у свим варошким џамијама. За време аустријске владавине, 1717–1739. го-

дине, била је претворена у католичку цркву, а са повратком Турака обновљена поново у џамију. Унутрашња декорација веома је скромна. Отвори на грађевини завршавају се карактеристичним преломљеним луцима.

У првобитној дворишној згради Господар Јевремове 22, која је изграђена у другој половини 18. века, свечаном беседом Доситеја Обрадовића 1808. године отворена је **Велика школа**, прва виша просветна установа у Србији. Њен оснивач и први професор био је Иван Југовић, писар и секретар Правитељствујушчег совјета, устанички дипломата и министар просвете после Доситеја Обрадовића. Улична зграда је зидана 1862. године и везана је за историју сукоба Срба и Турака.

Зграда Доситејевог лицеја у Господар Јевремовој 21, изграђена између 1739. и 1789. године, један је од најстаријих објеката стамбене намене у Београду. Налази се у средишту ове целине, која је по њој и добила назив. Грађевина је задржала одлике оријентално-балканске архитектуре са еркерима на спрату и специфичном обрадом фасаде. Грађена је у дрвеној (бондручној) конструкцији са испуном од опеке у кречном малтеру, а покривена је ћерамидом. Почетком 19. века, додата јој је и споредна просторија, оцаклија. Кућа која је оградањена зиданом оградом најверније дочарава амбијент тог времена и висок друштвени положај власника. Представља највиши степен градитељске културе богатијег слоја турског становништва после завршених аустро-турских ратова, а пред почетак оружаних устанака српског становништва. У овој згради је између 1809. и 1813. године наставила рад Велика школа професора Ивана Југовића.

Божићева кућа у Господар Јевремовој 19, с краја 18. века, представља значајан објекат оријентално-балканске архитектуре, обликован у реконструкцији 1836. године. Служила је као кућа Милоја Г. Божића, трговца и пословног сарадника кнеза Милоша Обреновића, који је завршио Велику школу. Има наткривен улаз (портик),

а на супротној страни у задњем делу куће карактеристичну истурену нишу. Од треће деценије 20. века кућа је једно време била стан и атеље вајара Томе Росандића, а касније се звала „Уметничка кућа“ и у њој је становало и радило више познатих уметника.

Турбе шеих Мустафе у Вишњићевој 1 из 1793. године и подрумски зидови суседне зграде једини су остаци оградањеног комплекса исламске текије (манастира дервишког монашког реда) хаџи шеиха Мухамеда из средине 17. века. У овој приземној згради, која је порушена 1892. године, између 1808. и 1813. године заседала је прва устаничка влада Србије, Правитељствујушчи совјет српски, а краће време је у њој становао и Доситеј Обрадовић, велики српски писац и просветитељ, члан Совјета и први министар просвете. У турбету је најпре био гроб шеиха текије, Мустафе из садијског дервишког реда, а касније су ту сахрањена још двојица текијских старешина.

Кућа вајара Драгомира Арамбасића, у дворишту Господар Јевремове 20, изграђена је 1906. године по пројекту истакнутог архитекте Бранка Таназевића. Изведена је у стилу академизма, али са елементима сецесије у декорацији и обради фасаде. Налази се у непосредној близини претходно наведених објеката, представља модерну архитектуру на почетку 20. века и у самом језгру ове целине показује континуитет развоја београдске архитектуре и њене тран-

сформације из оријентално-балканске у европску варош. Данас се кућа користи као део дечјег вртића „Лептирић“.

Приземне куће у Господар Јевремовој 24, Вишњићевој 2, 2а и 2б, Симиној 1, 3, 5 и 7, иако су настајале у различитим раздобљима, имају заједничку вредност у очувању амбијента старог Београда и повезивању свих грађевинских слојева ове заштићене целине. Од објеката који су некада постојали на овом простору не треба заборавити Кизлар-агину џамију (зграду турске полиције) на месту зграде у Браће Југовића 12, с краја 16. и с почетка 17. века; кућу Узун Мирка Апостоловића на месту испод Текије у Вишњићевој улици, из 19. века; џамију хаџи Мустафе Чебеџије на месту Господар Јевремове 31, из 16. века; кућу у Косачиној бр. 1 на месту Господар Јевремове 15, Хаџи Риџалов конак с краја 18. века на чијем је месту касније у 19. веку била подигнута велика приземна зграда у којој је радила градска полиција, тј. Управа града Београда, у којој је био и чувени затвор Главњача. Зграда се налазила на месту данашњег Природно-математичког факултета. Сачувани објекти, због вишеслојног значаја, архитектонско-урбанистичких квалитета и старине спадају у највредније споменике Београда и Србије. Између

осталих, на овом простору се налазе зграде Галерије фресака, Јеврејског историјског музеја, основне школе „Мика Петровић Алас“ и хотела „Ројал“.

Подручје око Доситејевог лицеја утврђено је за културно добро од изузетног значаја за Републику Србију.

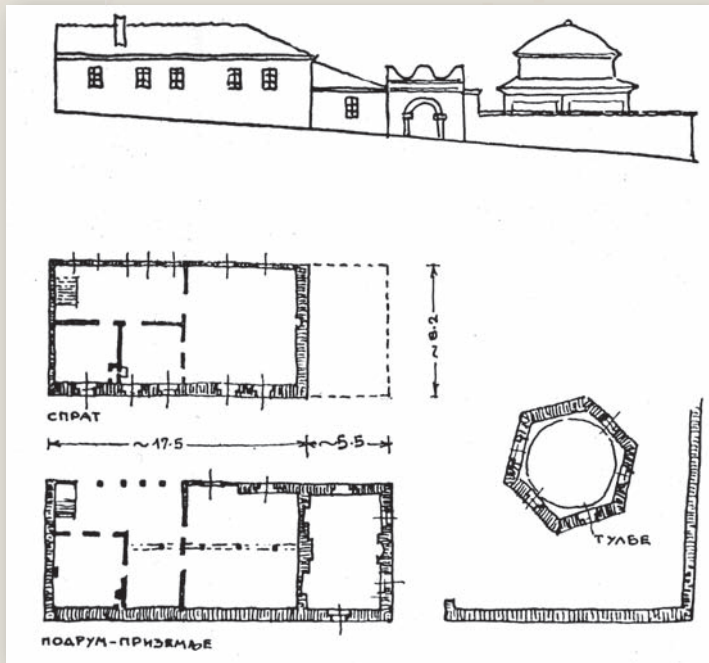
Поред ових пет блокова, још два градска блока између улица Змаја од Ноћаја, Цара Уроша, Господар Јованове и Краља Петра проглашена су за културно добро 1999. године и они чине заштићену околину просторне културно-историјске целине Подручја око Доситејевог лицеја.

Испод једног дела средишње зоне Београда, тако и испод ове градске целине, налази се археолошки локалитет римске културе, цивилног насеља и некрополе „Античког Сингидунума“, настајао у периоду од 2. до 4. века, а који је такође културно добро још од 1964. године.

Хајна Туџић, историјар уметности

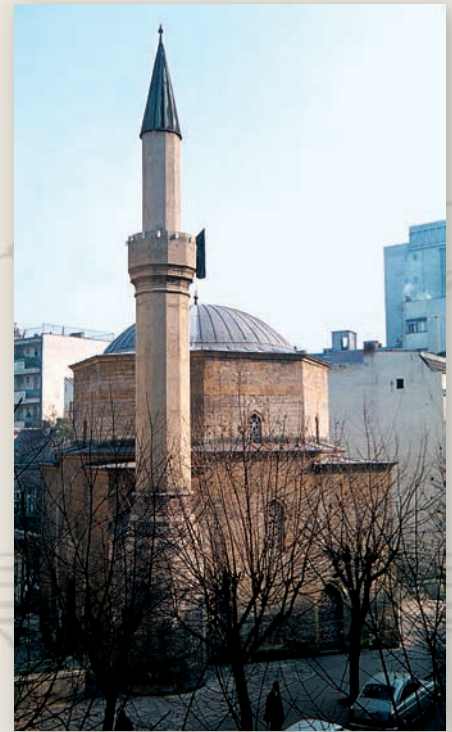
Енџеријер, диванхана | Interior, "divanhana"

Турбе шеих мусџафе и Текија, црџеж
Turbah of sheih Mustafa, drawing

Турбе шеих Мусџафе | *Turbah of sheih Mustafa*

Бајракли џамија | *Bajrakli mosque*

Спомен плоча на месту Текије
Commemorative plaque at the place of dervish monastery

Господар Јевремова 22 | 22, Gospodar Jevremova

Божићева кућа | House of Bozic

Спомен плоча
на зиду Велике школе
Commemorative plaque
on the wall of the
Great School building

Кућа вајара Драгомира Арамбасића
House of sculptor Dragomir Arambasic

Досићејев лицеј, улична фасада | Dositej's Lyceum, street façade

Cultural-historical area
1st category cultural property

AREA AROUND DOSITEJ'S LYCEUM

Cultural-historical complex "Area around Dositej's Lyceum" is one of the oldest and most important city parts in Belgrade, which centre formed at the end of the 18th and beginning of the 19th Century. It comprises five blocks of Municipality Stari Grad, between the Kralja Petra, Gospodar Jovanova, Kapetan Misina, Simina, Kneginje Ljubice, Brace Jugovica, Studentski Trg and Zmaja od Nocaja Streets. In this area protected by Law, first regulation directions and objects of great urban, architectural and cultural-historical value have been saved until nowadays. Foundation and activities of some of the most important institutions in Serbia during the time of the First Serbian Uprising, Council during the Uprising, as well as the first insurrection government and Great school and the first Higher education institution are closely connected to some of them. Names of the eminent persons from Serbian history and culture, educators Dositej Obradovic and Vuk Stefanovic Karadzic are brought into relation with these objects. Stojan Cupic (Zmaja od Nocaja), Filip Visnjic,

Ivan Jugovic, Jevrem and Jovan Obrenovic, Sima Nestic and Misa Anastasijevic are some of the names of important persons from wars of liberation of Serbian people, to whom the streets refer to with their names, and initial communication inherited from directions of their stretching.

Architectural content of this area is characterized by variety in style and height, difference and contrast. Examples of Islamic architecture, Oriental-Balkan, to the ones of transitive Balkan to European architecture, and monumental houses in neo-classical style (academism), romanticism, modernism between the two World Wars and objects of modern architecture have been preserved. Rare ground-storey and one-

Београд око Бајракли џамије, М. Јовановић, 1895.
Belgrade around the Bajrakli mosque, M. Jovanovic, 1895.

VUE DE BELGRADE

storey houses depict the former ambient of the old town of Belgrade, while numerous academic and modernistic mainly four-storey buildings indicate the notable development of Belgrade between the two World Wars. Less numerous multi-storey constructions, built from the seventh and eighth decade of the 20th Century until the beginning of the 21st Century, are in strong style and height contrast compared to the earliest built ground-storey houses. Certain objects from this cultural-historical area and its protected surrounding, due to their great importance, have been proclaimed as individual cultural monuments. Most of them are situated along Gospodar Jeveremova Street, which has kept its route as one of the more important roads from Antiques and Middle Ages.

Bajrkali mosque, 11, Gospodar Jevremova Street, was built during the period from 1660 to 1688, as a foundation of Sultan Sulejman II. It represents the only saved building of Turkish religious architecture in Belgrade. Its name originates from the eighth decade of the 18th century, when a flag was raised to mark the beginning of a prayer in all town churches. During Austrian reign from 1717 to 1739 it was turned into the Catholic Church and when Turks returned it was restored as a mosque. Interior decoration is very modest. Openings on the edifice end with characteristic broken arches.

In the original building of Great school in the courtyard house of 22, Gospodar Jevremova Street, which has been built in the second half of the 18th century, The Great School, first Higher educational institution in Serbia was opened in 1808, with a solemn speech of Dositej Obradovic. Its founder and first professor was Ivan Jugovic, writer and secretary of the Council during the Uprising, a diplomat during the Uprising and Minister of education after Dositej Obradovic. The Street Building has been built in 1862 and it is connected to the history of conflicts between Serbs and Turks.

Dositej's Lyceum, 21, Gospodar Jevermova Street, built between 1739 and 1789 is one of the oldest living intended buildings in Belgrade. It is situated in the middle of this histor-

ic-cultural area, which was named after it. The edifice retained the characteristics of the Oriental-Balkan architecture, with bay-windows on upper storey and a specific treatment of façades. It was built in timber (bondruk) construction with brick placed between with lime mortar and covered with tiles. A side room with a fireplace has been added to it at the beginning of the 19th Century. House surrounded by a built fence faithfully depicts the atmosphere of those times and a high social status of the owner. It represents the highest degree of the construction culture among the wealthier class of Turkish citizens after ending of the Austrian-Turkish Wars and before armoured uprisings of Serbian people. Great School of Professor Ivan Jugovic continued with its work in this building from 1809 to 1813.

The Bozic House, 19, Gospodar Jevremova Street, from the end of the 18th Century represents a significant object of the Oriental-Balkan architecture formed in reconstruction in 1836. It served as a house of Mr. Miloje G. Bozic, who was a merchant and business cooperate of Milos Obrenovic, who attended the Great School. The house has a covered entrance (portico) and at the opposite side, in the back of the house, a characteristic outer niche. From the third decade of the 20th century the House served as an apartment and an atelier of sculptor Toma Rosandic. Later on it was called "The Artists' house" as few of the famous artists worked and lived there.

Turbah of sheih Mustafa, 1st Visnjiceva Street, from 1793, and basement walls of the neighbour building are the only remains of fenced complex of Islamic monastery of dervish order Hadzi Sheih Muhamed from the middle of the 17th century. In this ground-storey house, which was torn down in 1892, between 1808 and 1813 the first Government of Uprising, Praviteljstvujušci Sovjet srpski, had their meeting and for a short period of time, Dositej Obradovic, great Serbian writer and educator, member of the Government and its member, lived in it. Tomb of Sheih Mustafa from dervish order, was situated in turbah and later on two more leaders of the order were buried there.

House of sculptor Dragomir Arambasic, in the backyard of 20, Gospodar Jevremova Street, was built during 1906, according to the design of eminent architect Branko Tanazevic. It was constructed in manner of an academism, with elements of secession in decoration and treatment of facades. It is situated in immediate vicinity to the before mentioned oldest objects from complex and presents modern architecture from the beginning of the 20th Century and continuity of development of Belgrade architecture and its transformation from Oriental-Balkan to European town in the centre core of the historic cultural area. Nowadays, the house is used as a part of children's nursery "Leptiric".

Ground storey houses in 24, Gospodar Jeremova Street, 2, 2a and 26 Visnjiceva and 1, 3, 5 and 7 Simina Street even

though built during different periods have in common the value of preservation of the atmosphere of old Belgrade and connection of all construction types of this historic-cultural area. From objects that use to be here one should not forget Kizlar-aga mosque (the building of Turkish police) located in a place of today's building in 12, Brace Jugovica Street, from the end of the 16th and beginning of the 17th century, house of Uzun Mirko Apostolovic, below Tekija in Visnjiceva Street, from the 19th century, mosque of Hadzi Mustafa Cebedzija, 31, Gospodar Jevremova Street, from the 16th century, house in 1, Kosacina Street, Hadzi Ridzalov Konak from the end of the 18th century, at 15 Gospodar Jevremova Street, where later during the 19th century a big ground storey building was built, where city police, i.e. The Management of Belgrade and a well known prison Glavnjaca was situated. The Building was located at the place of today's Faculty of mathematics. Due to great importance, architectonic-urbanistic qualities and age of foundation the saved objects from this complex are considered to be some of the most valuable monuments of Belgrade and Serbia. Among others, within this complex, the Building of Gallery of Frescos, Jewish historic museum, Elementary school "Mika Petrovic Alas" and hotel "Royal".

Area around Dositej's Lyceum has been proclaimed as the 1st category cultural property.

Beside these five blocks two more blocks between the Zmaja od Noca, Cara Urosa, Gospodar Jovanova and Kralja Petra Streets are proclaimed as a cultural property in 1999 and they all form protected surrounding of cultural-historical complex "Area around Dositej's Lyceum".

Below one part of Belgrade's central area, as well as under this city complex, an archaeological locality of Roman culture, civilian settling and necropolis "Antic Singidunum" is situated. It was formed during the period from the 2nd to the 4th century and it also represents a cultural property since 1964.

Hajna Tucic, Art Historian

Подручје око Доситејевог лицеја

Издавач: Завод за заштиту споменика културе
града Београда

За издавача: Милана Јочић, директор

Аутор шекста: Хајна Туцић

Приредила: Лидија Котур

Лектура и коректура: Татјана Тодоровић

Превод на енглески језик: Јелена Весић

Графички дизајн: Славиша Шобот

Фотографија: Снежана Неговановић
Фотодокументација Завода за заштиту
споменика културе града Београда

Тираж: 1000 примерака

Штампа: Штампарија „Раковић“, Београд

Београд 2008.

Издање је омогућио Град Београд,
Градска управа, Секретаријат за привреду

www.beograd.rs

Секретаријат за привреду

Завод за заштиту споменика културе
града Београда

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

72(497.111)(083.82)

ISBN 978-86-81157-38-1

COBISS.SR-ID 154671116